

Висновок
на проект Закону України «Про внесення змін до деяких
законодавчих актів України щодо удосконалення
регулювання нотаріальної діяльності»
(реєстр. № 5644 від 10 червня 2021 року)

Законопроект розроблено, як зазначається у пояснювальній записці до нього, з метою реформування інституту нотаріату, його посилення як гарантії захисту прав фізичних та юридичних осіб, підвищення якості нотаріальних дій, забезпечення доступності нотаріальних та реєстраційних дій, створення нових антирейдерських інструментів. Прогнозується, що прийняття проекту дозволить запровадити електронну систему нотаріату, автоматизувати низку процесів у діяльності нотаріусів, зменшити навантаження на систему судових і правоохоронних органів; перейти до єдиного нотаріату та саморегулювання нотаріальної професії, що загалом відповідає європейським підходам до регулювання нотаріальної діяльності.

Запропоновані проектом зміни до Цивільного та Сімейного кодексів України, законів України «Про нотаріат», «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» узгоджуються з сучасними трендами розвитку нотаріату в Україні, відповідають суспільним потребам щодо забезпечення додаткових механізмів охорони і захисту цивільних прав, у тому числі права власності, удосконалення системи надання нотаріальних послуг тощо. Розробниками проекту пропонується також покласти на нотаріуса додаткові повноваження, зокрема щодо реєстрації шлюбів та їх розірвання, медіації, як способу позасудового врегулювання спорів, забезпечення доказів нотаріусом, встановлення фактів, що мають юридичне значення. У цілому запропоновані проектом новели заслуговують на увагу. Позитивним вважаємо також збереження за Міністерством юстиції України контрольних функцій, а саме повноважень щодо розгляду скарг, нормативного регулювання діяльності Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, видачі та анулюванню свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Водночас, дослідивши положення законопроекту у контексті завдань та аргументації суб'єкта законодавчої ініціативи щодо доцільності його прийняття, вважаємо за необхідне висловити такі міркування.

1. Новели проекту переважно стосуються змін до Закону «Про нотаріат» (далі – Закон). Передбачається, зокрема, суттєве **розширення компетенції Нотаріальної палати України** за рахунок повноважень, які згідно з Законом має здійснювати Міністерство юстиції України як

центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері нотаріату. Це стосується пропозицій, за якими передбачається, що Нотаріальна палата України: 1) затверджує Кодекс професійної етики нотаріусів; 2) здійснює розробку та підготовку завдань для електронного анонімного тестування осіб, які мають намір займатися нотаріальною діяльністю; 3) затверджує порядок допуску до складання кваліфікаційного іспиту на право на заняття нотаріальною діяльністю та його проведення; 4) затверджує вимоги до нотаріального офісу; 5) затверджує правила ведення нотаріального діловодства; 6) затверджує порядок допуску осіб до здійснення нотаріальної діяльності, порядок зупинення і припинення нотаріальної діяльності; 7) затверджує порядок проведення перевірки організації нотаріальної діяльності нотаріусів, виконання ними правил ведення нотаріального діловодства та дотримання Кодексу професійної етики нотаріусів; 8) затверджує порядок застосування до нотаріусів дисциплінарних стягнень; 9) затверджує порядок підвищення професійного рівня нотаріусів (стаття 2-1 у редакції проекту). Пропонується також встановити: *«Нормативно-правові акти Нотаріальної палати України підлягають державній реєстрації у порядку, встановленому для державної реєстрації актів міністерств та інших органів виконавчої влади»* (частина третя статті 7 проекту). Однак, закріплення зазначених повноважень за Нотаріальною палатою є сумнівним, насамперед із позиції невідповідності Закону, що визначає її статус як **недержавної самоврядної організації** (стаття 16).

Так, згідно зі статтею 16 Закону, професійне самоврядування нотаріусів здійснюється через Нотаріальну палату України та її органи. Нотаріальна палата України є організацією, яка здійснює професійне самоврядування у сфері нотаріату. Нотаріальна палата України є неприбутковою юридичною особою, має свою печатку. Діяльність Нотаріальної палати України здійснюється відповідно до законодавства та її статуту. Повноваження Нотаріальної палати України визначаються цим Законом та її статутом. До повноважень Нотаріальної палати України належать: представлення інтересів нотаріальних палат та нотаріусів у державних та інших установах; забезпечення захисту соціальних та професійних прав нотаріусів; участь у проведенні експертиз законопроектів з питань, пов'язаних з нотаріальною діяльністю; забезпечення підвищення кваліфікації нотаріусів та їхніх помічників; контроль за дотриманням нотаріусами правил професійної етики та інші повноваження (частини друга-четверта статті 16 Закону). Крім того, таке «зрівняння» статусу Нотаріальної палати України зі статусом центрального органу виконавчої влади суперечить вимогам Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», положення якого визначають

систему, принципи, статус та правові засади діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (статті 1-3).

2. Змінами проекту до частини п'ятнадцятої статті 8 Закону передбачено, що на вимогу Міністерства юстиції України та його територіальних органів, Нотаріальної палати України та її відділень з метою здійснення повноважень відповідно до законодавства, нотаріуси, видають підписані ними копії документів та витяги з них, а також пояснення у строк, встановлений у відповідній вимозі. На нашу думку, **строк для видачі зазначених документів нотаріусами** має встановлюватися не у кожній окремій вимозі Міністерства юстиції України, а визнатися у відповідному нормативно-правовому акті з цих питань.

3. Статтю 31 Закону пропонується доповнити новою частиною четвертою, якою передбачити, що «для пільгових категорій осіб визначається перелік нотаріальних дій, за вчинення яких стягнення плати відбувається на підставі встановленого розміру плати. Перелік таких нотаріальних дій, розмір плати за них, а також пільгових категорій осіб, для яких вони вчиняються, затверджується Міністерством юстиції України за поданням Нотаріальної палати України». Вважаємо, що **гарантії захисту пільгових категорій осіб**, у тому числі як споживачів нотаріальних послуг, мають визначатися на законодавчому рівні. Відповідно до пункту 1 частини першої статті 92 Конституції України, виключно законами України визначаються, зокрема, права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод.

4. Формулювання норми частини другої статті 78 Закону у редакції проекту: *«На правочині може бути засвідчена справжність підпису особи, що підписалась за іншу особу, яка не могла це зробити власноручно внаслідок фізичної вади, хвороби або з інших поважних причин»*, в юридичному сенсі є некоректним. Відповідно до частини першої статті 202 Цивільного кодексу України, правочин - це дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Згідно з Законом «Про нотаріат», **правочин підлягає посвідченню** (пункт 1 частини першої статті 34), тоді як **справжність підпису особи засвідчується на документі** (пункт 11 частини першої статті 34).

5. У пояснювальній записці до проекту зазначено, що прийняття акта та подальша реалізація його положень не потребує додаткових витрат з Державного бюджету України або місцевих бюджетів. Однак, таке твердження викликає сумніви з огляду на передбачене у проекті запровадження *електронної системи нотаріату – державної автоматизованої інформаційної системи, призначеної для збору, накопичення, обробки, збереження, захисту та використання відомостей*

щодо нотаріальної діяльності та забезпечення усіх видів інформаційної взаємодії (обміну) (підпункт 28 пункт 4 Розділ І). Створення та утримання зазначеного електронного ресурсу, на нашу думку, **потребуватиме відповідного фінансового забезпечення**. У зв'язку з цим виникає питання щодо відповідності даної законодавчої пропозиції вимогам частин першої, третьої статті 27 Бюджетного кодексу України та частини третьої статті 91 Регламенту Верховної Ради України.

**Інститут законодавства
Верховної Ради України**